

מחוקקים זהות

הצעות חוק לקידום ערכי היהדות והמשפחה
במדינת ישראל

בהוצאת חותם - יהדות על סדר היום (ע"ר)

ת"ד 11 ניצן מיקוד: 7928700
טל': 073-3904102
דוא"ל: office@chotam.org.il
אתר: www.chotam.org.il

כתיבת הצעות החוק: **עו"ד משה פולסקי**, מחלקה משפטית ארגון חותם

עריכת תוכן: **חיים אקשטיין**

הפקה: **ירון חכמון**

עריכת לשון: **שרה חנה המר**

© כל הזכויות שמורות

פתיחה

מערכת בחירות נוספת לפנינו, ואפשר לקוות שהפעם גם תקום אחריה ממשלה יציבה. לאחר שתקום ממשלה כזאת, היא תצטרך לטפל בסוגיות בוערות בענייני דת ומדינה, הנמצאות במוקד סדר היום. להחלטות הממשלה בעניינים אלה עשויה להיות משמעות גורלית, אפילו לדורות.

לכן, עוד לפני הבחירות, אנו מצפים שהנושאים הללו יעלו לדיון. אנו קוראים לציבור להביע את הציפיות שלו מהמועמדים ומהמפלגות, וקוראים למועמדים עצמם להודיע אם בכוונתם להיענות ליוזמות המועלות, להתנגד להן או אולי להתעלם מהנושא.

אנו מאמינים שקידום זהותה היהודית של המדינה דורש יוזמות חיוביות ומעשיות. לכן מוגשות כאן, בגרסה מתומצתת, שבע הצעות חוק שביכולתן לקדם את הזהות היהודית בישראל, בעיקר בתחומי מעמד הרבנות והשמירה על המשפחה. המטרה היא שהציבור יציב הצעות אלה למועמדים וידרוש מהם תשובה - האם יקדמו אותן בכנסת הבאה?

ארגון חותם בנשיאות הרב יעקב אריאל שליט"א, חתן פרס ישראל, הוא ארגון אקטיביסטי הפועל לשימור וטיפוח צביונה היהודי של מדינת ישראל. הארגון פועל בזירת ההסברה ובתחומי המשפט והחקיקה במטרה להשפיע על סדר היום הציבורי ועל הזהות היהודית של המדינה.

תוכן

תקצירי הצעות החוק:

1. תיקון חוק הרבנות הראשית: היוועצות ברבנות הראשית בתהליכי חקיקה 6
2. תיקון חוק - שירותי דת ובוררות: פנייה לבתי דין לממונות 6
3. הצעת חוק יום המשפחה הלאומי: לחזק את מעמד המשפחה 7
4. הוספה לחוק הכשרות המשפטית: הסדרת ההורות 7
5. הצעת חוק אימוץ ילדים: רק זוגות נשואים יורשו לאמץ 7
6. תיקון חוק ביטוח לאומי: מבחן הכנסה ל"הורה עצמאי" 8
7. תיקון חוק איסור אפליה: חובה הלכתית איננה אפליה 8

נספח: הצעות החוק המלאות

9

תקצירי הצעות החוק

1. תיקון חוק הרבנות הראשית: היועצות ברבנות הראשית בתהליכי חקיקה

רקע: מאה שנים לאחר הקמתו, **מוסד הרבנות הראשית** סובל מערעור במעמדו, ובאי-הכרה בסמכותו. בין היתר, יחס זה בא לידי ביטוי באי-פנייה למועצת הרבנות הראשית במהלך תהליכי חקיקה. החלטות רבות של הכנסת מתקבלות רק אחרי היועצות בגורמים מקצועיים ומוסמכים, ואילו בתחומי היהדות כמעט לא נשמע קולה של הרבנות הראשית. החלטות משמעותיות מתקבלות ללא התייעצות באנשי ההלכה, או על בסיס קולות שונים שלא הוסמכו בהכרח לייצג את עמדת הרבנים.

ההצעה: הצעת החוק החדשה מבקשת לחייב התייעצות עם מועצת הרבנות הראשית בכל חוק ותקנה העומדים על הפרק, ונוגעים לענייני יהדות והלכה. היועצות במועצת הרבנות הראשית, הגוף הדתי המוכר רשמית על ידי המדינה, תאפשר להוסיף חוות דעת ברורה ומוצקה למכלול השיקולים סביב החוק. סביר להניח שברוב המקרים **התייעצות כזאת רק תצמצם את המחלוקות, ותציע רעיונות ופתרונות** שיוזמי החוק אולי לא חשבו עליהם.

היעד: ייעול תהליך החקיקה בתחומי היהדות, חיזוק מעמד הרבנות הראשית לישראל וחיזוק הצביון היהודי של המדינה.

2. תיקון חוק - שירותי דת ובוררות: פנייה לבתי דין לממונות

רקע: עם קום המדינה, בחרה ישראל לאמץ את המשפט האזרחי הבריטי, והמשפט העברי נותר בצד. עם זאת, בישראל פועלים כיום בתי דין לממונות, ופונים אליהם אנשים רבים המעוניינים ליישב את סכסוכיהם על ידי דין תורה. מבחינה חוקית, בתי הדין לממונות אינם מוכרים כבתי דין רשמיים, אלא פועלים מכוח 'חוק הבוררות', המאפשר לקבוע בורר מוסכם שלפסק הדין שלו יהיה תוקף חוקי.

ההצעה: שתי הצעות חוק באות להקל על הפנייה לבתי הדין לממונות. הצעת חוק אחת נוגעת למועצות הדתיות, שלפי לשון החוק כיום, אמורות לספק את מה שנכלל בקטגוריה המעורפלת "שירותי דת". לפי ההצעה, כחלק משירותי הדת, **המועצה הדתית תוכל לקיים בית דין לממונות**. נוסף על זאת, ההצעה מבקשת לתת סמכות לכל מועצה דתית להחליט אילו שירותי דת נוספים להציע, לפי מה שחשוב וחיוני בעיניה. הצעת חוק זו באה להתמודד עם הנחיות משרד המשפטים, האוסר על המועצות הדתיות לאפשר לבתי הדין לפעול מטעמן.

הצעת החוק השנייה מתייחסת לחוק הבוררות. כאמור, בתי הדין פועלים היום מכוח חוק הבוררות, המאפשר לבעלי דין לקיים את המשפט מחוץ לבית המשפט, במסגרת חלופית. הבעיה היא שגם לאחר הבוררות, לצורך הפעלת הוצאה לפועל, פסק הדין צריך לקבל אישור מבית המשפט המחוזי. ההצעה מבקשת לבטל את הצורך באישור, כדי **שפסקים שניתנו על ידי בורות - כולל במסגרת בתי הדין לממונות - ייחשבו להחלטה סופית ולא יזדקקו לאישור נוסף**.

היעד: אנשים רבים יותר יוכלו להישפט על פי ההלכה היהודית, על פי רצונם. גם מערכת המשפט האזרחית תרוויח מהמהלך, בזכות הפחתת העומס מעליה.

3. הצעת חוק יום המשפחה הלאומי: לחזק את מעמד המשפחה

רקע: בישראל, כמו במקומות אחרים, צוין בעבר "יום האם" ולאחר מכן הורחב ל"יום המשפחה". בישראל יום זה נקבע לל' בשבט, בסמוך ליום פטירתה של הנרייטה סאלד. ליום זה יש חשיבות במיוחד בעידן של ניסיונות לערער על ערך המשפחה, אך אין לו שום מעמד רשמי ופורמלי.

ההצעה: יום המשפחה ייקבע כיום לאומי. ביום זה יעסקו במערכת החינוך, בכנסת, ברשויות המקומיות **בערך המשפחה**, ויוקירו את תרומתה לחברה.

היעד: חיזוק מעמדה של המשפחה בישראל בתור מסגרת של אהבה, סולידריות והתפתחות טבעית, אבן הבניין של החברה הישראלית כולה.

4. הוספה לחוק הכשרות המשפטית: הסדרת ההורות

רקע: השאלה "מיהו הורה" לא נכנסה למערכת החוקים של המדינה בימיה הראשונים, משום שהתשובה הייתה ברורה. לא היה צורך לחוקק חוק שיקבע את המובן מאליו. כך נקבע שהאפוטרופוסים הטבעיים של הילדים הם ההורים שלהם, מבלי לפרט מי נחשב להורה. עם הזמן קמו הגדרות שונות למושג ההורות, ולכן נוצר צורך להגדיר בחוק מיהו הורה.

ההצעה: ההצעה מבקשת **לקבוע בחוק כי הורה הוא מי שהיה שותף ביולוגית בהולדת הילד**. כמובן, קביעה כזו אינה מונעת מבית המשפט במקרים קיצוניים להעביר את האחריות על הילד לידיים אחרות, שאינן ההורים הביולוגיים של הילדים; אבל עמדת המוצא תהיה קבועה וברורה.

היעד: ילדים ימשיכו לגדול במסגרת יציבה, שבה ברור מיהם ההורים שלהם, ולא יהיו כפופים לפרשנויות משפטיות נזילות.

5. הצעת חוק אימוץ ילדים: רק זוגות נשואים יורשו לאמץ

רקע: המדינה כבר קבעה בחוק "אימוץ ילדים" שילדים יאומצו על ידי זוגות נשואים דווקא. מטרת החוק היא לאפשר לילד המאומץ לגדול במשפחה נורמטיבית, ולזכות לדמויות של אב ואם. אולם בשנים האחרונות נעשתה התערבות בחוק, וניתנה לו פרשנות שלפיה גם הורה יחידי יוכל לאמץ ילד.

ההצעה: בחוק ייקבע במפורש, כפי שהיה במתכונת המקורית שלו, ש**כל ילד מאומץ יגדל במשפחה עם אב ואם**.

היעד: ילדים מאומצים יגדלו ויתפתחו במסגרת טבעית, החיונית להתפתחות שלהם, ולא במבנה משפחתי העלול להשפיע לרעה על התפתחותם ובריאותם הנפשית.

6. תיקון חוק ביטוח לאומי: מבחן הכנסה ל"הורה עצמאי"

רקע: על פי הנוהל היום, הביטוח הלאומי משלם מענק לימודים קבוע לכל מי שמוגדר הורה עצמאי (חד הוראי), עבור הלימודים של כל אחד מילדיו. למעשה, כל מי שמוגדר "הורה עצמאי" ומגדל את ילדיו לבד - יכול לקבל סיוע כספי מהביטוח הלאומי, גם אם מצבו הכלכלי משופר ואין לו צורך בתמיכה כספית. זאת לעומת משפחה עם אבא ואמא שאינה זכאית לסיוע שכזה, גם אם מצבה הכלכלי מצריך את הסיוע.

ההצעה: הביטוח הלאומי יקבע **מבחן הכנסה להורים העצמאיים**, בדומה למבחנים שנעשים לקבוצות אחרות של זכאים למענק, כדי לבדוק מי באמת זקוק לתמיכה.

היעד: המדינה לא תבזבז את משאביה במקומות שאין בהם צורך אמיתי, וכספי הציבור יגיעו למי שבאמת זקוק להם.

7. תיקון חוק איסור אפליה: חובה הלכתית איננה אפליה

רקע: החוק בישראל דואג ששום ציבור לא יופלה לרעה, בקבלת שירותים, בכניסה לאירועים וכדומה. החוק כשלעצמו חשוב לקיומה של החברה. אך בשנים האחרונות השימוש בחוק הורחב על ידי יועצים משפטיים לצורך מטרות שלא נכללו בניסוח המקורי של החוק, דבר שהביא לפגיעה קשה בציבור המקיים אורח חיים דתי. למשל, **יוזמי אירועים מעוניינים לקיים אירועים בהפרדה, מסיבות הלכתיות ולא מתוך אפליה לרעה של גברים או נשים, ובמקרים רבים הנשים והגברים עצמם הם שדורשים את ההפרדה.**

ההצעה: הצעת החוק מבקשת לקבוע שמקרים כאלה, שבהם היחס השונה לאוכלוסיות שונות נובע מתפיסה דתית, לא ייחשבו בגדר אפליה ולא ייאסרו.

היעד: החוק ימנע מקרים אמיתיים של יחס שלילי ומפלה, ומנגד, אנשים הפועלים לפי ההלכה היהודית לא יופלו לרעה.

נספח - הצעות החוק המלאות

1. הצעת חוק הרבנות הראשית (חובת היועצות במועצת הרבנות)

תיקון סעיף 2 1. בחוק הרבנות הראשית לישראל, תש"ם-1980 (להלן - החוק העיקרי), בסעיף 2 לאחר המילים תפקידי המועצה יבוא:
"חובת היועצות במועצה (א) המועצה תייעץ לממשלה בכל הנוגע לקו הכללי בביצועם של חוקים הנוגעים בענייני יהדות, תורה והלכה, לרבנות בענייני חקיקה. (ב) המועצה תייעץ לוועדות הכנסת בהליכי חקיקה הנוגעים בענייני יהדות, תורה והלכה.
תיקון סעיף 2 2. האמור בסעיף 2 יסומן (א)

דברי הסבר

מטרת הצעת החוק היא להסמיך את מועצת הרבנות הראשית, שהינה על פי חוק, הגוף הרבני המוכר בחוק כבעל האינסטנציה ההלכתית הגבוהה ביותר, גם כמועצה מייעצת וכגוף סטטוטורי המתבקש ונצרך ללוות את הליכי חקיקת החוקים והתקנות התקנות במדינת ישראל.
חוקים שונים קובעים חובת התייעצות עם גופים מקצועיים המתבקשים לחוות דעתם טרם חקיקת חוקים והתקנות תקנות. חובת ההתייעצות מחייבת התייעצות ממשית שעל הגורם המקבל לתת דעתו בלב פתוח ובנפש חפצה, נפש קולטת, ונתינת משקל ממשי לעמדת הגורם המייעץ.
למרות היותה של מדינת ישראל מדינה יהודית עמדת היהדות כמעט ואינה נשמעת בכנסת ובממשלת ישראל. הליכי חקיקה רבים מתוקנים פעמים רבות ללא התחשבות כלל בעמדת ההלכה היהודית או תוך השמעת בליל דעות המתיימרות לייצג את עמדת היהדות בלא כל הסמכה לכך.
מוצע לתקן את חוק הרבנות הראשית ולהוסיף לתפקידי מועצת הרבנות הראשית את הסמכות ליייעץ לממשלה ולכנסת בכל הנוגע לעניינים הנוגעים בענייני יהדות תורה והלכה. הדבר יצוק משמעות ותוכן להיותה של מדינת ישראל מדינה יהודית. פעמים רבות המחוקק והממשלה כלל אינם מודעים לעמדת ההלכה ודברי חקיקה רבים נחקקים באופן הנוגד את תורת ישראל ונראה כי קבלת חוות דעת של גורם הלכתי מוסמך הייתה מאפשרת לתקן את החוק באופן התואם את ההלכה.
גם במקרים בהם יש למחוקק עניין לחוקק חוק שלא בהתאם לעמדת ההלכה, ראוי ומתבקש הדבר כי יינתן משקל לעמדת ההלכה טרם קבלת החוק ובכך לצמצם את הפגיעה הבלתי נדרשת בהלכה.

2. תיקון חוק - שירותי דת ובוררות: פנייה לבתי דין לממונות

תיקון סעיף 23 1. בחוק הבוררות, תשכ"ח-1968 (להלן - החוק העיקרי), בסעיף 23 בסופו יבוא:
(א) פסק בוררות של שלושה בוררים או יותר, דינו לכל דבר ועניין כדין פסק בוררות שאושר לפי סעיף קטן (א).
(ד) אושר פסק בוררות לפי סעיף קטן (א) בלבד, בית המשפט רשאי, על פי בקשת בעל-דין, לבטלו, אם התקיימה בו עילת ביטול לפי סעיף 24(1) או 24(10).

דברי הסבר

הליך הבוררות מאפשר לצדדים לסכסוך להביאו להכרעה בדרך חלופית לזו של ניהול הליך בבית המשפט. יתרונותיו העיקריים של הליך הבוררות על הליך המתנהל בבית המשפט הם האפשרות לסיימו במהירות רבה יותר; לנהלו תוך שמירה על פרטיות הצדדים ובמקום נוח להם; וכן האוטונומיה של הצדדים לבחור את הבורר או את הרכב הבוררים האמון על הצדדים לשמש כבורר.

עם זאת החיסרון הבולט של הליך הבוררות הוא שפסק בורר אינו נחשב כפסק דין של בית משפט לכל דבר ועניין, קודם אישורו של בית המשפט המחוזי. הצורך בפנייה לבית המשפט כדי לקבל אישור של הכרעת הדין פוגמת בסופיות הליך הבוררות ובתדמיתו ככלי יעיל ומהיר לפתרון סכסוכים, ולכן מרתיע בעלי דין מלפנות אליו. נוסף לכך, הצורך באישורו של בית המשפט המחוזי לפסק הבוררות מוסיף לעומס הקיים ממילא בבתי המשפט.

מוצע לתקן את חוק הבוררות ולקבוע כי הליך בוררות שנערך בפני הרכב של 3 בוררים או יותר יוכר כפסק דין שאושר על ידי בית המשפט, ללא צורך בהגשת בקשה לאישור פסק הדין. מטבע הדברים הרכב של 3 בוררים מקטין עד מאוד את האפשרות של טעות או את המציאות של קיום הליך בוררות שאינו ראוי, וממילא העילות לביטול פסק בורר במקרה שהתנהל הליך בוררות בפני 3 בוררים - הן מצומצמות. נראה כי אפשר ואף ראוי לייתר את הצורך באישורו של בית המשפט המחוזי (שדן בשופט יחיד) לפסק הבוררות. עם כל זאת, במקרים חריגים שבהם לא היה הסכם בוררות בר-תוקף או שקיימת עילה שעל פיה היה בית המשפט מבטל פסק דין סופי שאין עליו ערעור, תישמר הסמכות לבית המשפט לבטל את פסק הבוררות.

3. הצעת חוק יום המשפחה הלאומי

מטרה

מטרתו של חוק זה להביא להגברת המודעות הציבורית לחשיבותה של המשפחה ולהיותה ערך מרכזי בחברה ובמדינת ישראל, זאת על ידי ציון יום המשפחה הלאומי.

ציון יום שנתי

2(א) אחת לשנה, ביום ל' בשבט, יצוין יום המשפחה הלאומי.

2(ב) חל ל' בשבט ביום שישי או ביום שבת, יצוין יום המשפחה הלאומי ביום חמישי שלפניו.

יום המשפחה הלאומי - יום בחירה

5. יום המשפחה הלאומי הוא יום בחירה; לענין סעיף זה, "יום בחירה" - יום שהבחירה בידי

העובד לצאת לחופשה או לעבוד; בחר העובד ביום המשפחה כיום חופשה, יבא היום

במניין ימי החופשה שלו.

ציון יום המשפחה הלאומי

4. יום המשפחה הלאומי יצוין, בין היתר -

(1) בכנסת, בדיון מיוחד במליאת הכנסת ובוועדותיה;

(2) במערכת החינוך, באמצעות לימוד, הסברה ופעילויות חינוכיות מיוחדות שעניינן קיום מטרתו של חוק

זה; שר החינוך רשאי לקבוע לענין זה פעילויות חינוכיות כאמור;

(3) ברשויות מקומיות;

(4) בפעילויות נוספות שתחליט עליהן הממשלה.

ביצוע ותקנות

(5) שר הרווחה והשירותים החברתיים ממונה על ביצוע חוק זה והוא רשאי להתקין תקנות לביצועו.

תיקון חוק חופשה שנתית

6. בחוק חופשה שנתית, התשי"א-1951, בתוספת, אחרי פרט (7) יבוא:

"(8) יום המשפחה הלאומי."

דברי הסבר

במהלך ההיסטוריה נשמרה חשיבותו של יום האם. אולם, עם הזמן הוחלט לשנות את שמו של "יום האם" ל"יום המשפחה" במטרה להדגיש את הקשר החשוב בין בני המשפחה. כיום, יום המשפחה הוא מועד המצוין בישראל ובמדינות נוספות בעולם. בישראל, הוא מצוין בתאריך ל' בשבט, יום פטירתה של הנרייטה סאלד, אשר הקימה את ההסתדרות הציונית הדסה, ארגון הנשים הציוניות, וכונתה "אם הילדים" לרבים מהילדים שעלו לארץ במסגרות השונות.

המשפחה היא המסגרת הטבעית להתפתחותם ולרווחתם של כל בני המשפחה ובייחוד של הילדים שבה. המשפחה ניצבת על ערכי האהבה, הסולידריות והאחריות. המשפחה היא יסוד מהותי בחברה, היא קהילה המורכבת מבני אדם, תפקידים, זכויות וחובות ומהווה מציאות חינוכית, תרבותית, אזרחית, כלכלית וחברתית.

יש לכבד את המשפחה, להגן עליה ולספק לה את השירותים והזכויות שיאפשרו לה למלא אחר תפקידיה

החשובים של חינוך, דאגה לדור הצעיר וטיפול במבוגרים בצורה הטובה ביותר. לכן ראוי להכיר ולהוקיר את זכויות המשפחה כקבוצה ואת זכותו של הפרט למשפחה.

על כן מוצע בזאת, כי ייקבע יום המשפחה הלאומי שיציין את חשיבות המשפחה ותרומתה לפרטים ולמדינה. מוצע כי יום המשפחה הלאומי יחול ביום ל' בשבט, יום בו מצוין בישראל באופן לא פורמאלי יום המשפחה.

קביעתו של יום זה, אשר יצוין על ידי הכנסת, מערכת החינוך, רשויות מקומיות, הממשלה ועוד, יעלה בקרב הציבור את המודעות לחשיבות המשפחה ויתרום לשינוי מחשבתי ומעשי.

הצעת החוק הוגשה בשיתוף עם ארגון "משפחה חדשה".

הצעת חוק דומה בעיקרה הונחה על שולחן הכנסת השמונה-עשרה על ידי חברת הכנסת אנסטסיה מיכאלי וקבוצת חברי הכנסת (2820/18/9).

4. הצעת חוק אימוץ ילדים (תיקון - כשירות לאמץ)

תיקון סעיף 3

1. בחוק אימוץ ילדים, תשמ"א-1981 (להלן- החוק העיקרי), במקום סעיף 3 יבוא:
 3. אין אימוץ אלא על ידי איש ואשתו יחד; ואולם רשאי בית המשפט לתת צו אימוץ למאמץ יחיד:
 - (1) אם הוא בן זוגו של הורה המאומץ, או אימץ אותו לפני כן;
 - (2) אם הורי המאומץ נפטרו והמאמץ הוא מקרובי המאומץ ובלתי נשוי.
- הגדרה:

"איש ואשתו" - גבר ואישה הנשואים זה לזה, שנישואיהם מוכרים ומאושרים על ידי הרבנות הראשית לישראל או שנישואיהם מוכרים ומאושרים לפי הוראות הדין האישי החל עליהם.

תיקון סעיף 25

2. האמור בסעיף 25(2) יימחק.

דברי הסבר

בפרשנות משפטית פתלתלה קבע היועמ"ש לממשלה בזמנו, מר מני מזוז, כי אין מניעה להסכים לבקשות של בני זוג מאותו המין לאמץ ילד שאינו ילדו של אחד מבני הזוג. לנוכח המילים המפורשות בחוק אימוץ ילדים, תשמ"א-1981, כי אין אימוץ אלא על ידי איש ואשתו יחד, נראה כי אין מקום לפרשנות זו. אמנם היועמ"ש סייג הנחייה זו בכך כי העמדה הקונקרטיית בכל בקשת אימוץ תגובש על ידי הגורמים המקצועיים בשירות למען הילד בכל מקרה לגופו, לאחר בחינת טובת המאומץ. מכל מקום נראה כי לשון החוק אינה סובלת פרשנות מעין זו. נוסף על כך נראה כי עמדה זו נותנת אפשרות בידי הגורמים המקצועיים לקבל החלטות שעשויות להשפיע לרעה ובאופן בלתי הפיך על גידולם הבריאי של הילדים. נראה כי באופן טבעי, זכותו של כל ילד לגדול במשפחה גרעינית, נורמטיבית ויציבה. יצוין כי אורח החיים של זוגות בני אותו מין לא נבחן כראוי לאורך שנים, הן מבחינת ההיבטים של יציבות "התא המשפחתי" והן מבחינת השפעת התא החריג על התפתחות תקינה של הילד. משום כך, נראה כי אין מקום להותיר לחסדי הגורל, הספק והזמן את עתידם של ילדים אשר מדינת ישראל מאשרת מסירתם לאימוץ. ממחקרים שנערכו עולה כי זוג נשים או זוג גברים אינם יכולים למלא אחר דרישות ההורות הרגילות, וכי טובת הילד היא לגדול בבית עם אב ואם.¹ כמו כן קיים חשש שלא הופרך במחקרים מבוססים, כי ייתכנו פגיעות פסיכולוגיות או בלבול בזהות המינית של ילדים שגדלו אצל הורים חד מיניים. אמנם, יש ממצאים שונים בנוגע לכך, אולם נראה כי בשל החשש הרב להבטחת עתידם והתפתחותם התקינה של ילדים, ובשל אחריות המדינה המאשרת הליכי אימוץ, אין מקום להקל בדרישות המבטיחות קיומה של הגנה מיטבית להתפתחותם של ילדים. יצוין כי מדינות רבות אינן מאפשרות לבני זוג בני אותו מין לאמץ ילדים, מתוך דאגה לטובת הילדים ולהבטחת עתידם.

מטרת חוק זה היא להגדיר באופן הולם את הסעיף הקיים בחוק ולהבטיח את טובתם של הילדים

L.M Kohm Symposium Article: Moral Realism and 1
the Adoption of Children by Homosexuals 38 New Eng.L. Rev. 643.

הנמסרים לאימוץ. חשוב להדגיש כי בשיח הזכויות המדבר גבוהה על טובת הילד, נשכח קולו של הילד המעוניין לגדול במשפחה נורמטיבית על יתרונותיה הרבים. מוצע להגדיר מפורשות בחקיקה כי הכשירים לאמץ ילד הינם זוג נשוי, דהיינו גבר ואישה הנשואים זה לזה.

בשל החשיבות הבלתי רגילה של הנשוא וההקפדה היתרה על טובת הילד, מוצע לאפשר מסירה לאימוץ והכרה באימוץ רק למשפחה נורמטיבית על פי הדין הישראלי. נוסף על כך, בשל תקנת הציבור ובשל החשיבות הרבה של הדאגה לעתידם של ילדים, לא נראה כי ניתן לסמוך או להכיר במדיניות של גורמים זרים ומדינות זרות או בהסדריהם בנוגע להכרה בנישואין גם בענייני חוק זה, ובכך לאפשר יישומה של מדיניות שאינה מקובלת בדין הישראלי.

נראה כי הסדרת מדיניות האימוץ במדינת ישראל היא עניין ראשון במעלה, וראוי כי תנאי הכשירות לאימוץ יקבעו רק בהסדר ראשוני על פי הוראות חוק ברורות, בהתאם לקביעת המחוקק, דבר אשר יביא ליישום של מדיניות אחידה. בשל כך נשללת האפשרות של בתי המשפט לסטות מהוראות החוק.

מוצע כי רק בני זוג נשואים אשר נישואיהם מוכרים על ידי הדין הישראלי יוכלו לאמץ ילד, לאמור: לעניין בני זוג יהודיים - רק בני זוג הנשואים זה לזה, ושנישואיהם מוכרים ומאושרים על ידי הרבנות הראשית לישראל.

לעניין בני זוג בני דת אחרת - נשואים זה לזה לפי הוראות הדין האישי החל עליהם.

לעניין חסרי דת - בני זוג הם גבר ואישה הנשואים זה לזה, ושנישואיהם מוכרים על ידי הגורמים המוסמכים במדינת ישראל.

5. הצעת חוק הסדרת ההורות - הוספה לחוק הכשרות המשפטית סעיף 14 -

הוספת סעיף 14.14 (א) בחוק הכשרות המשפטית והאפוטרופוסות, התשכ"ב-1962 (להלן - החוק העיקרי), אחרי סעיף 14 יבוא:

"הגדרות 14.14 (א) בפרק זה -

"הורה" - גבר או אישה השותפים מבחינה ביולוגית ביצירתו של הקטין.

הוספת סעיף 14.14 (ב)

14. (ב) מאמץ לאחר מתן צו אימוץ כמשמעו בחוק אימוץ ילדים, התשמ"א-1981, או הורה מיועד לאחר שקיבל צו הורות לפי סעיף 21 לחוק הסכמים לנשיאת עוברים, התשנ"ו-1996, יהיה לאפוטרופוס של הקטין כל זמן שהצו תקף.

הוספת סעיף 14.14 (ג)

14.14 (ג) אין בחוק זה כדי לפגוע בדיני איסור והיתר לעניני נישואין וגירושין.

דברי הסבר

מטרת הצעה זו היא להורות דרך ברורה בקביעת ההורות. חוק הכשרות כפי שהוא טרם התיקון אמנם קובע כי "ההורים הם האפוטרופוסים הטבעיים של ילדיהם הקטינים", אך הוא אינו מגדיר מי הוא הורה. למעשה אין חוק במדינת ישראל המגדיר מי נחשב הורה לילד, למעט שני חוקים חוק האימוץ וחוק הפונדקאות. ההגדרות בחוקים אלו מתאימות למקרים בודדים, ומי אם כן נחשב הורה לפי החוק? לכאורה התשובה ברורה, ויתכן שהמחוקקים בתחילת דרכה של המדינה לא חשו שיש צורך להבהיר את המובן מאליו. אולם חוסר הבהירות בהגדרת ההורות, הוציא אותה מהאבחנה הפשוטה שמולידיו של הקטין הם הוריו, ונתן פתח להגדרות שונות של הורות ומשפחה.

למעשה סוגיה זו היא עתיקה, וכך כותב הרב מרדכי הלפרין:

"המשפט הרומי ומשיכיו במשפט הקונטיננטלי גוזרים את יחס ההורות, יחס ההורים וצאצאיהם, מעקרון 'המשפחה החוקית', ולפיו מי שנולד מחוץ למסגרת הנישואין נחשב 'לא חוקי' ואינו מוכר כבנו של האב הביולוגי. לעומת זאת, המשפט העברי מאמץ בדרך כלל את תפיסת המשפחה הביולוגית-טבעית וקובע את האבהות ואת האימהות לפי הקשר הביולוגי בין ההורים לצאצא, גם אם אינם נשואים". (מרדכי הלפרין "הורות ביולוגית והורות גנטית" דעת פרשת תזריע גיליון מס' 231 (תשס"ה)).

תמצית ההבדל בין המשפט הרומי ותולדותיו במשפט העמים, לבין משפט התורה היא השאלה: האם משפחה היא מציאות אובייקטיבית, או ענין הסכמי משפטי. אם משפחה היא מציאות כפי שמורה המסורת היהודית, הרי שהנגזרת היא שההורים הביולוגים תמיד יהיו הוריו של הילד הנושא את המטען שיש בזרע האב ביצית האישה והרחם ממנה יצא. אמנם ההתפתחות הטכנולוגית רפואית ומציאות החיים מייצרים מצבים בהם מי שבפועל יקבל את סמכות ההורות לא יהיה ההורה הטבעי, אך כל חריגה כזו תדרוש את נטילת הזכות והחובה הכרוכים בהורות בסמכות חוקית ברורה אשר תעניק להורה המשפטי מעמד ככזה, ולא תשלול את יחס ההורות בדין האישי מההורה הטבעי. לעומת זאת אם משפחה היא מראש רק מוסד משפטי, אז ניתן באמת לייצר אין ספור משפחות בהתאם למוסכם ולמקובל בחברה. חשוב לציין כי במקרים רבים, תודעת הזהות של ילדים קשורה מאוד לשורשים הביולוגיים שלהם, אם כי לא רק להם; ואין בכוחה של החלטה משפטית לבטל עובדה פסיכולוגית זו.

הצעה זו אינה מונעת מסגרות שונות של משקי בית בהם על פי החלטה משפטית תינטל האחריות ההורית מההורה ותועבר למאמץ או למי שבפועל מגדל את הילד. אך יחד עם זאת היא מונעת את הבלבול המבוכה והתסכול של ילדים הגדלים במציאות בה ההורות היא דבר נזיל הפתוח להחלטה משפטית. אנו סבורים כי יתרונה של הצעה זו הוא לא רק בכך שהיא תואמת את ערכי המסורת התרבות והמשפט של עמנו, אלא בעיקר בכך שהיא מעמידה את המשפחה על קרקע יציבה וברורה, שבה מעגלי האחריות חתומים בקשר הדם שאינו תלוי באף גורם מחוץ למשפחה. התערבות החברה והמדינה תהיה רק במקרים קיצוניים שבהם יוכח כי יש פגיעה חמורה באחד מבני המשפחה. לעומת זאת הפיכת המשפחה למוסד משפטי, גוררת למאבקים משפטיים רבים קשים ומרים, כשהסובלים הראשיים הם הילדים שבדרך כלל הם כלל לא צד לדיון. לא זו אף זו כאשר חס וחלילה המשפחה ההסכמית מתפרקת, נשארים הילדים שאינם "צד לחוזה" באחריות המדינה שהעניקה את הלגיטימציה להסכם שיצר משפחה זו. כל מעגלי האחריות הטבעיים פשוט לא קיימים. לתופעה זו השלכות חברתיות וכלכליות הרסניות לחברה ולמדינה שמחליפה בפועל את מעגל האחריות הטבעי של ההורים והמשפחה. התפתחות תופעה זו מזכירה את הניסיון הקומוניסטי בבריה"מ, ואת בתי הילדים בקיבוצים, ניסיון שכשל והשאיר צלקות רבות. אשר על כן באה הצעה זו לקבוע באופן ברור את מה שהיה מובן מאליו בעבר כי ההורה הוא מי ששותף בהבאת הילד לעולם מבחינה ביולוגית.

הצעת חוק דומה הונחה על שולחן הכנסת השמונה-עשרה על ידי חבר הכנסת משה פייגלין (2359/19/פ).

6. תיקון חוק ביטוח לאומי: מבחן הכנסה ל"הורה עצמאי"

הצעת חוק לתיקון חוק הביטוח הלאומי (תיקון - מבחני הכנסות למענק לימודים)

תיקון סעיף 74

1. לאחר הגדרת הורה עצמאי יבוא:

"הכנסה" - הכנסה שהשר יקבע באישור ועדת העבודה והרווחה

כהכנסה מזכה לעניין סעיף זה.

2. בסעיף 74 ב(ב) (א) לחוק בסיפא יתווסף: "בכפוף למבחן הכנסה".

דברי הסבר

מדי שנה מעביר המוסד לביטוח לאומי תשלומים כבדים כמענק לימודים כקבוע בסעיף 74 לחוק הביטוח הלאומי [נוסח משולב], (תשנ"ה -1995). (להלן: החוק) מענק זה ניתן לאלו הזכאים לכך על פי ההוראות הקבועות בחוק.

בין הנמנים על הזכאים לקבל מענק לימודים נמנה "הורה עצמאי" כהגדרתו בחוק סיוע למשפחות שבראשם הורה עצמאי, תשנ"ב -1992;

בהתאם להוראות החוק, להורה עצמאי ניתן מענק הלימודים עבור כל אחד מילדיו.

בשונה מכל קבוצת הזכאים הקבועה בחוק, הזכאות לקבלת מענק לימודים למוגדרים "הורה עצמאי" ניתנת באופן אוטומטי וללא כל תלות והיזקקות למצבו הכלכלי של הזכאי.

למותר לציין כי רבים מבין הזכאים לקבל מענק זה אינם נמנים כלל על שכבות המצוקה ומצבם של רבים מבין ההורים העצמאיים הזכאים לקבל מענק זה הינו שפיר מבחינה כלכלית, ורבים מהם אף נמנים על העשירונים העליונים במצבם הסוציו אקונומי.

במסגרת חוק הביטוח הלאומי מועברים, מדי שנה, תשלומים בהיקפים ניכרים כמענק לימודים לאלו שאינם נמנים על האוכלוסיות שחוק הביטוח הלאומי אמור לתמוך בהם, ולתת להם רשת בטחון כלכלית. חלוקת מענק הלימודים להורה עצמאי ללא כל התחשבות במבחני הכנסה מהווה אפליה ביחס לקבוצות זכאים אחרות, היא אינה עולה בקנה אחד עם מטרות חוק הביטוח הלאומי ואף מהווה נטל כלכלי כבד על כלל אזרחי מדינת ישראל.

מוצע לתקן את ההוראה הקבועה בחוק ביחס לזכאות לקבלת מענק לימודים להורה עצמאי ולתקנה בהתאם לתכליות החברתיות שביסוד חוק הביטוח הלאומי, ולקבוע כי זכאות למענק לימודים להורה עצמאי הינה בכפוף לקביעת מבחני הכנסה רלוונטיים.

הדבר יבטיח כי כספי הציבור הניתנים במסגרת חוק הביטוח הלאומי יופנו למטרה אשר לשמה נועדו והיא מתן רשת ביטחון לאוכלוסיות נזקקות בלבד ובכך ימנע בזבוז מיותר של כספי ציבור.

7. הצעת חוק לתיקון חוק איסור הפליה במוצרים, בשירותים ובכניסה למקומות בידור ולמקומות

תיקון סעיף 3

1. לאחר סעיף 3(ד)(3) יבוא:

"(4) כאשר ישנה מניעה דתית כלשהי אם בשל חיוב הלכתי או מנהג מסוים.

(5) בשל קיומן של מניעה מטעמים שבהכרה דתית, איסור הלכתי, צו מצפוני של נותן השירות.

(6) בשל קיום של פגיעה אפשרת ברגשות ספק השירות או קהל יעד האפשרי של צרכני השירות הציבור ממתן השירות.

2. (1ד) לעניין סעיף זה די להצביע על פגיעה אפשרית על מנת שהדבר לא ייחשב אפליה."

דברי הסבר

בהתאם לאמור בסעיף 1 לחוק איסור הפליה במוצרים, בשירותים ובכניסה למקומות בידור ולמקומות ציבוריים הרי שמטרת חקיקת החוק נועדה לקדם את השוויון ולמנוע הפליה בכניסה למקומות ציבוריים ובהספקת מוצרים ושירותים. החוק נחקק כתגובה לתופעה פסולה בה סירבו נותני שירותים ציבוריים לאפשר כניסה למקומות בילוי לאנשים בעלי חזות מזרחית [ראו מבוא להצעת החוק מיום 15.5.2000] החוק נחקק במטרה להקנות לכלל האוכלוסייה הזדמנות שווה בהנאה ממוצרים משירותים וממקומות המיועדים להיות פתוחים לציבור הרחב.

דא עקא שלאחרונה אנו עדים לתופעה פסולה בא גורמים שונים מבקשים לנצל את החוק לא לשם מניעת אפליה ופגיעה באפשרויות של אזרחים תמי לב לקבל שירות מסוים אלא לשם קידום מטרות ואג'ודות פוליטיות במטרה להשפיע על מרקם החיים במדינת ישראל תוך פגיעה בחופש ההתקשרות, בחופש הביטוי ובחופש הדת של נותני שירותים שונים.

באמצעות ניצול לרעה של הוראות החוק ישנם המבקשים לכפות על אלו שעיסוקם בהספקת מוצרים ושירותים, הן גורמים ציבוריים והם גורמים פרטיים - חובות לספק שירותים בניגוד לדרישות ציבור צרכני השירות או המוצר, ו/או בניגוד לאמונותיהם, צו מצפונם, מנה דתם של ספקי השירות או המוצר וזאת ולעיתים אף תוך כפייה ליברלית אנטי דתית כנגד אמונותיהם של ספקי השירותים ואף של צרכני השירותים. למותר לציין כי דרישות אלו מעולם לא נכללו בכונת המחוקק והן אף מהוות פגיעה חמורה בצביונה היהודי ואף בצביונה הדמוקרטי של מדינת ישראל כאשר בכסות של "מניעת אפליה" יש המבקשים לכפות התקשרויות עם בעלי עסקים פרטיים תוך שלילת חופש ההתקשרות שהינו ערך ראשון במעלה וזאת אף בניגוד גמור לצו מצפונם, ו/או בניגוד לחיובים או מנהגים שמקורם בדרישות הלכתיות ו/או דרישה להספקת שירות שעשוי לגרום לפגיעה ברגשות של אלו שכלפיהם מופנה השירות או המוצר או דרישות לקיומם של אירועים במתכונת שאינה תואמת עקרונות הלכתיים כדוגמת כפיית קיומם של אירועי תרבות ושירה במתכונת מעורבת גם כאשר קהל היעד לאירוע התרבות המוצע כלל אינו מעוניין בקיום אירוע במתכונת זו או כאשר מארגני האירוע מבקשים להקפיד על קיום הלכות ו/או מנהגים דתיים.

לאור זאת מוצע לתקן את החוק כך שיובהר במפורש כי אין רואים אפליה על פי הוראות החוק במקרים בהם נותן השירות ו/או צרכן השירותים הפוטנציאלי מצביע כי בשל מניעה דתית ו/או מניעה מכח מנהג דתי או בשל הכרת דתית או צו המצפון או תרבות של נותן השירות הם אלו המונעים ממנו את האפשרות לספק את השירות לכל דורש. בנוסף לכך גם חשש מפגיעה ברגשות ספק השירות או קהל היעד האפשרי של צרכני השירות ראוי שיוכר כטעם שבגינו הימנעות ממתן שירות ו/או מתן השירות ו/או המוצר באופן מסוים לא יוגדר אפליה.

על מנת למתן את התערבות המחוקק בחופש ההתקשרויות ועל מנת לאפשר קיום של חופש הדת התרבות והמצפון של האזרחים כמקובל במדינות דמוקרטיות ובפרט במדינת ישראל מוצע להגדיר במפורש כי הימנעות ממתן שירות משיקולים אלו לא תהווה אפליה לפי הוראות החוק. ובכך תימנע האפשרות של גורמים אינטרסנטיים לעשות שימוש לרעה בהוראות החוק לשם קידום אג'נדות פוליטיות.

מכיוון שבחוק נקבעו חזקות שלפיהן עצם ההימנעות ממתן שירות מסוים מהווה אפליה, מוצע לתקן אל החוק כך שדי בהצבעה על פגיעה אפשרית בלבד האחד מן הטעמים שנמנו בחוק על מנת להצדיק ההימנעות ממתן שירות או אספקתו בדרך מסוימת על מנת שהדבר לא יוגדר כאפליה.

ארגון חותם בנשיאות הרב יעקב אריאל שליט"א,
חתן פרס ישראל, הוא ארגון אקטיביסטי הפועל
לשימור וטיפול צביונה היהודי של מדינת ישראל.
הארגון פועל בזירת ההסברה ובתחומי המשפט
והחקיקה במטרה להשפיע על סדר היום הציבורי
ועל הזהות היהודית של המדינה.